

Recenzja

**pracy doktorskiej mgr Marzeny Alicji Tomiak
nt. „Rozwój turystyki w Trójmieście w latach 1945-1989 (ss.414)
napisanej pod kierunkiem dra hab. prof. AWF Tomasza Jurka**

Pani mgr Marzena Tomiak podjęła problem opracowania dziejów turystyki w Trójmieście w latach 1945-1989. Jest to problem badawczy – w zakresie historiografii turystyki – który do tej pory w ujęciu syntetycznym nie został opracowany. Z tego względu temat pracy doktorskiej, podjęty przez Autorkę, należy uznać jako oryginalny i trafny. Warto podkreślić, iż Autorce pracy należy się uznanie za podjęcie tego trudnego zadania.

Konstrukcja dysertacji doktorskiej jest prawidłowa. Układ pracy (rzeczowo-chronologiczny) jest poprawny. W zakresie struktury pracy przeważa układ rzeczowy. Pierwsze dwa rozdziały w ujęciu chronologicznym odnoszą się głównie do historii regionu Trójmiasta oraz genezy i zarysu dziejów turystyki w Gdańsku, Gdyni i Sopocie do 1945 r. Kolejne rozdziały (od trzeciego do siódmego) odnoszą się do różnych aspektów turystyki w Trójmieście w latach 1945-1989. Koncepcja pracy nie budzi zastrzeżeń. Jednak z perspektywy recenzenta sugerowałbym przemyśleć problem – czy w przyszłej publikacji pracy nie znalazłby się chociażby podrozdział traktujący o organizacji i zarządzaniu turystyką w Trójmieście (także z punktu ujęcia władz centralnych).

Praca składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia, aneksu, bibliografii, indeksu nazwisk, spisu tabel, spisu map, spisu wykresów, spisu rycin, spisu fotografii, wykazu skrótów oraz streszczenia w języku angielskim.

We wstępie sformułowano cel pracy. Doktorantka szeroko uzasadniła podjęcie tematu dysertacji doktorskiej. Ramy czasowe dysertacji zostały słusznie wyznaczone; cezura początkowa – 1945 r. – zakończenie II wojny światowej; cezura końcowa – 1989 r. – początek transformacji ustrojowej w Polsce. W zakresie terytorialnym – obszar Trójmiasta „z 1989 roku, wynikający z geograficznego i funkcjonalnego połączenia trzech organizmów miejskich o łącznej powierzchni 414 km²”. Pani mgr Marzena Tomiak przedstawiła dość obszernie dotychczasowy stan badań w zakresie historiografii turystyki w Polsce w okresie do 1998 r., wymieniając m. in. publikacje J. Gaja, L. Szymańskiego oraz Z. Filipowicza, Z. Kulczyckiego, W. Krygowskiego, a także dysertacje doktorskie G. Bińczyka, A. Chmiela, J.P. Piotrowskiego, M. Przydział, Ł. Szmyda i A. Rzeszutko-Polak, J. Zygalskiego odnoszące się m. in. do dziejów turystyki w Polsce (1945-1989); genezy i działalności Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (1950-1989); rozwoju turystyki na

Rzeszowszczyźnie, w regionie świętokrzyskim, w polskiej części Roztocza (1945-1989); procesu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnej strefy nadmorskiej Ziem Odzyskanych w latach 1945-1956. Doktorantka ukazała także dotychczasowe prace z zakresu turystyki w Trójmieście.

Praca została oparta na bardzo solidnej bazie źródłowej (w zakresie źródeł pierwotnych) oraz literatury (w zakresie źródeł wtórnych). Autorka dysertacji przeprowadziła badania źródłowe, m. in. w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowym w Gdańsku, Archiwum Państwowym w Gdańsku – Oddział w Gdyni; składnicach akt: Oddziału Regionalnego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Gdańsku, Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych – Oddział w Gdańsku, Stowarzyszenia Rehabilitacyjno-Sportowego Szansa – Start Gdańsk, Składnicy Akt Stoczni w Gdańsku. Dokonano kwerendy źródeł drukowanych, m. in. akt i dokumentów źródłowych (20 tytułów), wydawnictw źródłowych (14 tytułów), źródeł instytucjonalnych (21); przewodników i informatorów (33), kronik i ksiąg jubileuszowych (6); źródeł prasowych (18); przeprowadziła 3 relacje. W dysertacji doktorskiej wykorzystano źródła internetowe. Źródła pierwotne zostały uzupełnione przez literaturę (publikacje i prace niepublikowane). Pani mgr M. Tomiak dokonała analizy przeprowadzonych badań źródłowych oraz zgromadzonych źródeł. Właściwie zostały omówione i zastosowane metody badawcze. W przypadku publikacji pracy, sugerowałbym zamieszczenie problemów badawczych w tekście pracy, a nie w przypisie.

Poszczególne rozdziały pracy zostały rzetelnie opracowane. Zwraca uwagę solidne przedstawienie poszczególnych zagadnień zawartych w dysertacji. Rozdział pierwszy pracy zawiera sześć podrozdziałów i odnosi się do przyrodniczych i kulturowych podstaw rozwoju turystyki w regionie trójmiejskim. Rozdział interesujący, stanowiący dobre wprowadzenie do kolejnych części pracy.

W drugim rozdziale pracy ukazano tradycje turystyki w Gdańsku, Sopocie i Gdyni do 1945 r. Rozdział ten dotyczy m. in. genezy i rozwoju turystyki na omawianym obszarze do 1919 r., jak również kształtowania się tej dziedziny aktywności człowieka w okresie międzywojennym.

Kolejne dwa rozdziały dysertacji odnoszą się do uwarunkowań rozwoju turystyki w Trójmieście w latach 1945-1989. W rozdziale trzecim poruszono rozwój infrastruktury turystycznej, w tym szlaków komunikacyjnych, szlaków turystycznych, bazy noclegowej i gastronomicznej oraz regionalnych atrakcji turystycznych. Rozdział czwarty dotyczy charakterystyki kadry w zakresie turystyki, w tym systemu kształcenia na poziomie średnim i

wyższym, przewodnictwa turystycznego i kadry turystycznej Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz przedstawiono sylwetki regionalnych działaczy turystyki.

Rozdziały – piąty i szósty – zawierają materiał traktujący o turystyce szkolnej i akademickiej oraz działalności stowarzyszeń i organizacji na rzecz turystyki. W rozdziale piątym, Autorka w sposób zrozumiały i przystępny ukazała działalność na polu turystyki Szkolnych Kół Krajoznawczo-Turystycznych, Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych oraz przedstawiła kształtowanie się turystyki w środowisku akademickim. Starannie został opracowany rozdział szósty, który dotyczy działalności i zasług dla rozwoju turystyki i krajoznawstwa Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej; działalności okręgowych związków sportowych na polu turystyki, w tym szczególnie Okręgowego Związku Żeglarskiego w Gdańsku; działalności turystycznej podejmowanej przez zakłady pracy i ruch związkowy; turystyki w działalności organizacji kościelnych. Na podkreślenie zasługuje także opracowanie turystyki osób niepełnosprawnych w Trójmieście.

Rozdział ostatni dotyczy różnych form ruchu turystycznego społeczeństwa, realizowanych w Trójmieście, takich jak turystyka kwalifikowana, wypoczynek sobotnio-niedzielnny, turystyka morska i uzdrowiskowa, zagraniczny ruch turystyczny – przyjazdowy i wyjazdowy. W przyszłej publikacji sugerowałbym przeniesienie materiału zawartego w ramach ostatniego podrozdziału „Biura turystyczne i informacja turystyczna” do jednego z rozdziałów odnoszących się do uwarunkowań rozwoju turystyki w Trójmieście.

W zakończeniu Autorka nie tylko dokonała podsumowania – syntezy – pracy, lecz podjęła próbę oceny przedstawionego zadania. W zakończeniu znajdują się odpowiedzi na pytania badawcze, postawione we wstępie pracy (s.6, przypis 15). Warto zwrócić uwagę, iż Doktorantka uczyniła to w sposób zadawalający.

Praca jest właściwie zaopatrzona w przypisy. Wywody Autorki zostały bardzo dobrze udokumentowane, co jednocześnie jest istotnym walorem dysertacji doktorskiej. Duża część odsyłaczy w pracy to przypisy źródłowe rozszerzone, które nie tylko obejmują źródło, ale także rozwinięcie powołanych poglądów. Świadczy to jednocześnie o dobrym warsztacie naukowym Doktorantki. Jedynym mankamentem odsyłaczy jest brak podania konkretnego źródła przy tzw. zbiorach własnych, np. przypis 340 na s.85.

Bibliografia została sporządzona poprawnie, z podziałem na źródła i opracowania. W zakresie źródeł pierwotnych należy wymienić źródła archiwalne, źródła drukowane, źródła prasowe oraz relacje. Zwraca uwagę dość obszerna liczba źródeł wtórnych. Pewnym

mankamentem tej części pracy jest powtórzenie w zakresie opracowań tych samych prac, m. in. na s.378 – poz. 150 i 151; poz.152 i 153 oraz s.383 – poz. 50, 51 i 52. Do dysertacji dołączony jest aneks (18 załączników), zawierający materiały źródłowe (fotografie).

Wartość dysertacji doktorskiej podnoszą zamieszczone tabele (88), mapy (3), wykresy (6) oraz fotografie (37). Tabele i wykresy sprawiają, iż dysertacja staje się nie tylko bardziej przejrzysta, lecz na ich podstawie łatwiej uzasadniać formułowane twierdzenia i oceny. Cennym uzupełnieniem pracy jest także sporządzenie indeksu nazwisk oraz wykazu skrótów.

Autorka dysertacji nie ustrzegła się drobnych błędów i potknięć:

- s.3 – przy zastosowaniu skrótów należy najpierw skrót wyjaśnić, m. in. Polska YMCA;
- s.11 – zamieszczenie mapy jest trafne, lecz mapa powinna być bardziej czytelna;
- s. 27 – pomyłka drukarska dotycząca daty rozejmu ze Szwecją;
- s.112 – tab. nr 1; s.127 – tab. 2 i 3; s.130 – tab.4; s.132 – tab.5; a także tabele zamieszczone w dalszej części pracy 7-13; 17-23; 25-53; 55- 88. Np. Doktorantka na s.126 (w ostatnich dwóch wersach) pisze, „Rozwój komunikacji kołowej w Gdańsku w pierwszych dwóch dekadach po wojnie prezentuje poniższe zestawienie”; s.127 – (dwa wersy przed tabelą nr 3) „Przy zwiększonej liczbie środków transportu, rosła także liczba przewożonych pasażerów, co prezentuje poniższa tabela”; s.129 – (dwa ostatnie wersy) „Sieć komunikacyjną woj. gdańskiego w latach 80. prezentuje tabela 4”. W przypadku publikacji pracy, należy zrezygnować ze stosowania w/w zdań. W pracy należy uwzględnić analizę materiału zawartego w tabelach. Warto zaznaczyć, iż w większości fragmentów pracy, gdzie zastosowano tabele, Autorka dokonała analizy zawartych danych;
- s.177 - Doktorantka pisze, iż „pojęcie <<atrakcji turystycznej>> nie doczekało się zdefiniowania w piśmiennictwie polskim z zakresu turystyki”. Pojęcie „atrakcji turystycznych” zostało zdefiniowane (omówione) w pracach z zakresu Podstaw Turystyki, m. in. w pracy Grażyny Leszka, Podstawy Turystyki, Warszawa 2013, s.17;
- pomiędzy s.330 a s.333 występują pomyłki w numeracji stron;
- s.356-364 – do każdego aneksu należy dołączyć źródło.

Rozprawa doktorska odpowiada wymaganym kryteriom pod względem językowym, a niewielkie potknięcia drukarskie, czy drobne uwagi nie mogą przecież decydować o ocenie opracowania. Autorka wykazała się bardzo dobrą znajomością tematyki, umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań oraz prezentacji wyników. Recenzowana praca jest wkładem do stanu wiedzy z zakresu historiografii turystyki w Polsce w okresie XX w.

Rozprawa doktorska mgr Marzeny Alicji Tomiak spełnia wymagania stawiane przez obowiązującą ustawę o stopniach i tytule naukowym. Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr Marzeny Alicji Tomiak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kłomnice, dn. 11 listopada 2014 r.

Eligiusz Małolepszy

A handwritten signature in dark ink, reading 'Eligiusz Małolepszy'. The script is cursive and fluid, with a long horizontal stroke at the end of the last word.